כפר עולמי · יחידה 3: אי־שוויון מרחבי · חוברת קטנה

מודדים פיתוח: מדדים ורצף

חוברת תלמיד · **ז׳ רגיל**



מדחום, לחץ דם ודופק – ככה בודקים גם את "הבריאות" של מדינה.

שם:	כיתה:	תאריך:

מה בחוברת?

1. מושגי מפתח
2. קוראים: מדחום למדינה
3. חלק א׳ – מתרגלים מושגים
4. חלק ב׳ – בודקים הבנה
5. חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים
6. כרטיס יציאה ✂

משחקים לשיעור הזה (חידון מהיר, איש תלוי, טריוויה ועוד) באתר: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

יצרה: רוית ראש בן ישי

מושגי מפתח

קראו את המושגים. נשתמש בהם בכל החוברת.

תוחלת חיים

מספר השנים הממוצע שאדם צפוי לחיות במדינה מסוימת.

לדוגמה: בממוצע חיים יותר משמונים שנה

מדד פיתוח

מספר שמתאר תחום אחד בחיי מדינה – בריאות, כלכלה, חינוך או תשתיות – ומשמש להשוואת רמת הפיתוח.

לדוגמה: אחוז האנשים שיודעים לקרוא

ריבוי טבעי

ההפרש בין שיעור הילודה לשיעור התמותה; מראה בכמה האוכלוסייה גדלה מעצמה.

לדוגמה: נולדו 20ונפטרו 5מכל אלף

תמותת תינוקות

מספר התינוקות שנפטרים לפני גיל שנה מכל אלף לידות; מדד חשוב לבריאות ולרפואה.

לדוגמה: מספר נמוך מעיד על רפואה טובה

אינדקס הפיתוח

מדד משולב שמחבר תוחלת חיים, שנות לימוד והכנסה לנפש לציון בין 0ל-1.

לדוגמה: מדינה עם ציון קרוב ל-1

תמג לנפש

שווי כל הסחורות והשירותים שמדינה מייצרת בשנה, מחולק במספר התושבים.

לדוגמה: מדינה עשירה עם תוצר גבוה לכל אדם

מדינות מתפתחות

שם כולל למדינות הפחות מפותחות ולמדינות התת-מפותחות.

לדוגמה: מדינות עם הכנסה נמוכה ותשתיות חסרות

רצף הפיתוח

סידור המדינות לפי רמת הפיתוח, מתת-מפותחות דרך פחות מפותחות ומפותחות ועד מפותחות מאוד.

לדוגמה: מדינות מסודרות לפי הציון שלהן

קוראים

מדחום למדינה

כשרופאה רוצה לדעת אם מישהו בריא, היא מודדת חום, לחץ דם ודופק. כך גם גאוגרפים: כדי לדעת מהי רמת הפיתוח של מדינה, הם משתמשים בכמה מדדי פיתוח. כל מדד מתאר תחום אחד – בריאות, כלכלה, חינוך או תשתיות – ורק כמה מדדים יחד נותנים תמונה מלאה.

מדדים דמוגרפיים עוסקים באוכלוסייה: תוחלת חיים, תמותת תינוקות, שיעור ילודה, שיעור תמותה וריבוי טבעי – ההפרש בין ילודה לתמותה. מדד כלכלי חשוב הוא תמ״ג לנפש: שווי כל הסחורות והשירותים שהמדינה מייצרת בשנה, מחולק במספר התושבים.

מדדי חברה ורווחה בודקים שיעור יודעי קרוא וכתוב, מספר נפשות לרופא ונגישות למים נקיים. מדדי תשתיות ותקשורת בודקים שימוש באינטרנט, רמת מינוע וצריכת אנרגיה לתושב. יש גם מדד משולב – אינדקס הפיתוח – שמשלב תוחלת חיים, שנות לימוד והכנסה לנפש לציון בין 0ל- 1.בדירוג האחרון הובילה איסלנד, וישראל דורגה במקום ה-27.

בעזרת המדד מסדרים מדינות על רצף: תת-מפותחות, פחות מפותחות, מפותחות ומפותחות מאוד. ״מדינות מתפתחות״ הוא שם כולל לשתי הקבוצות הראשונות. לפעמים המדדים ״לא מסכימים״: בחלק ממדינות הנפט התמ״ג לנפש גבוה מאוד, אבל שיעור הילודה גבוה יחסית למדינות עשירות. לכן משווים תמיד לפי כמה מדדים.

חלק א' – מתרגלים מושגים

בחלק הזה נחבר כל מושג להגדרה שלו, ונזהה דוגמאות מהחיים.

1. התאימו: כתבו בריבוע את האות של ההגדרה המתאימה.

1. מדד פיתוח	**א.** ההפרש בין שיעור הילודה לשיעור התמותה; מראה בכמה האוכלוסייה גדלה מעצמה.
2. תוחלת חיים	**ב.** מדד משולב שמחבר תוחלת חיים, שנות לימוד והכנסה לנפש לציון בין 0 ל-1.
3. תמותת תינוקות	**ג.** שווי כל הסחורות והשירותים שמדינה מייצרת בשנה, מחולק במספר התושבים.
4. ריבוי טבעי	**ד.** מספר השנים הממוצע שאדם צפוי לחיות במדינה מסוימת.
5. תמג לנפש	**ה.** מספר שמתאר תחום אחד בחיי מדינה – בריאות, כלכלה, חינוך או תשתיות – ומשמש להשוואת רמת הפיתוח.
6. אינדקס הפיתוח	**ו.** מספר התינוקות שנפטרים לפני גיל שנה מכל אלף לידות; מדד חשוב לבריאות ולרפואה.

2. השלימו: לאיזה מושג מתאימה כל דוגמה?

מחסן מילים: מדינות מתפתחות רצף הפיתוח אינדקס הפיתוח תמג לנפש

1. מדינות עם הכנסה נמוכה ותשתיות חסרות – זו דוגמה ל־_____
2. מדינות מסודרות לפי הציון שלהן – זו דוגמה ל־_____
3. מדינה עם ציון קרוב ל-1 – זו דוגמה ל־_____
4. מדינה עשירה עם תוצר גבוה לכל אדם – זו דוגמה ל־_____

חלק ב' – בודקים הבנה

חזרו לקטע הקריאה. הקיפו את התשובה הנכונה, וסמנו נכון או לא נכון.

1 מהו ריבוי טבעי?

- ◯ א. מספר העולים למדינה
- ◯ ב. ההפרש בין שיעור הילודה לשיעור התמותה
- ◯ ג. מספר התושבים בעיר
- ◯ ד. מספר הילדים בכל משפחה

2 כיצד מחשבים תמ"ג לנפש?

- ◯ א. שווי הסחורות והשירותים בשנה חלקי מספר התושבים
- ◯ ב. מספר המפעלים כפול שתיים
- ◯ ג. מספר התושבים חלקי מספר הערים
- ◯ ד. השכר של ראש המדינה

3 אילו שלושה תחומים מחבר אינדקס הפיתוח?

- ◯ א. גשם, טמפרטורה ורוח
- ◯ ב. מכוניות, כבישים ונמלים
- ◯ ג. תוחלת חיים, שנות לימוד והכנסה לנפש
- ◯ ד. ילודה, תמותה והגירה

4 מה מלמד המקרה של מדינות הנפט?

◯ א. שמדד אחד לבדו עלול להטעות
◯ ב. שנפט מוריד את התמ"ג
◯ ג. שאין בהן ילודה
◯ ד. שכל המדדים תמיד מסכימים

5 מה כוללת הקבוצה "מדינות מתפתחות"?

◯ א. רק מדינות מפותחות מאוד
◯ ב. מדינות פחות מפותחות ותת-מפותחות
◯ ג. רק מדינות באירופה
◯ ד. מדינות הנפט בלבד

נכון או לא נכון? אם לא נכון – תקנו בשורה.

	נכון	לא נכון
1 תמותת תינוקות נמוכה מעידה בדרך כלל על מערכת בריאות טובה.		
2 אינדקס הפיתוח נע בין 0ל-100.		
3 רמת מינוע היא מדד של תשתיות ותחבורה.		
4 במדינה עם תמ"ג גבוה כל המדדים בהכרח גבוהים.		

חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים

כאן אין תשובה אחת נכונה. כתבו במשפטים מלאים והסבירו את דעתכם.

1 מיינו את המדדים לפי תחום: תוחלת חיים, תמ״ג לנפש, קרוא וכתוב, שימוש באינטרנט.

2 הסבירו מדוע רופאה וגאוגרף פועלים בצורה דומה כשהם בודקים ״בריאות״.

3 מדינה עם תמ״ג גבוה ושיעור קרוא וכתוב נמוך – האם היא מפותחת? נמקו.

כרטיס יציאה – מודדים פיתוח: מדדים ורצף

גזרו לאורך הקו המקווקו ומסרו למורה. שם: _____

1 ארבעה תחומים של מדדי פיתוח: ...

2 מה מחבר אינדקס הפיתוח?

3 מדוע מדד אחד עלול להטעות?

איך הבנתי? ◯ הבנתי היטב ◯ הבנתי חלקית ◯ אני צריכים/ות עזרה